

ŞEKER FABRİKASI NE DEMEK?

Aydınlık Gazetesi, 14 Ekim 2014

Yıldırım Koç

Bir “şeker fabrikası” nedir; hele 1930’lu yıllarda?

O tarihlerde bir şeker fabrikası, çölde vahaydı.

1930’ların, 1940’ların Anadolu’sunda bir şeker fabrikası, kullandığı modern üretim teknolojisiyle, hayvancılığa verdiği destekle, işçiler ve memurlar için sağlanan lojmanları, aldatılmadan ucuza ürün alınabilen ekonomalarıyla, spor sahaları, sosyal tesisleri, tiyatro salonları, futbol sahaları, yüzme havuzları, okullarıyla, kreşleriyle, işçi konut kooperatifleriyle, Türkiye’nin çağdaş uygarlık düzeyine, kapitalizmin pisliklerinden arınmış bir biçimde, toplumcu bir anlayışla taşınmasının araçlarından biriydi. İşçiler, kanunlardaki haklardan tam olarak yararlanırlardı; İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ise sendikalaşma, toplu pazarlık ve grev haklarını kullanabilirlerdi.

1933 yılında, Cumhuriyet’in 10. Yıldönümü vesilesiyle yayımlanan kitapta gururla şöyle deniyordu:

“926 senesine kadar memleketimizde şeker pancarı ekmek ve şeker yapmak bilinmez ve her sene şeker ithali için dışarıya milyonlarca lira vermek mecburiyetinde kalınırken, Cumhuriyet İdaresinin kudretli elleri arasında bu mevzu yedi sene içinde memleketimiz ve köylümüz lehine halledilmiş bulunmaktadır.”

Bunu devletçilik başardı.

ÖZEL SEKTÖR BECEREMEDİ; DEVLET BAŞARDI.

Osmanlı döneminde ülkenin şeker ihtiyacının tümü ithalatla karşılanıyordu. Uşak’ta 19 Nisan 1923 tarihinde yerel girişimcilerin katılımıyla Uşak Terakkii Ziraat T.A.Ş. kuruldu. 6 Ağustos 1931 tarihinde tasfiyesine karar verilen şirketin malvarlığı, Sanayi ve Maadin Bankası’na devredildi. Böylece devletleştirilen Uşak Şeker Fabrikası, 4 Temmuz 1933 tarihinde Devlet Sanayi Ofisi’ne, 11 Temmuz 1933 tarihinde de Sümerbank’a geçti.

Bazı milletvekilleri ve tüccarlar Trakya’da bir şeker fabrikası kurma girişiminde bulundu. Bu çabalar sonucunda 14 Haziran 1925 tarihinde İstanbul ve Trakya Şeker Fabrikaları T.A.Ş. doğdu. Alpullu Şeker Fabrikası’nın temeli 22 Aralık 1925 günü atıldı. Fabrika 26 Kasım 1926 günü faaliyete geçti. Şirket zarar edince, 1935 yılı Temmuz ayında Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.’ye devredildi.

1932 yılında Eskişehir’de bir şeker fabrikası kurmak amacıyla Anadolu Şeker Fabrikaları T.A.Ş. oluşturuldu. Şirket hissesinin yüzde 51’i İş Bankası’na, yüzde 24,5’i Ziraat Bankası’na ve yüzde 24,5’i de Sanayi ve Maadin Bankası’na aitti. Fabrikanın temeli 1 Şubat 1933 tarihinde atıldı ve 5 Aralık 1933 tarihinde işletmeye alındı. Anadolu Şeker Fabrikaları T.A.Ş. 1935 yılında Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.’ye devredildi.

DEVLETÇİLİK KÖYLÜYÜ VE İŞÇİYİ KURTARDI.

Türkiye’de şeker üretimi 1950 yılına kadar Uşak, Alpullu, Eskişehir ve Turhal şeker fabrikaları ile gerçekleştirildi. 1951-56 yılları arasında 11 yeni fabrika yapıldı. Ankara Şeker Fabrikası 1962 ve Kastamonu Şeker Fabrikası 1963 yılında işletmeye alındı. Bu fabrikalar, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.’nin makina fabrikasında yapılmaya başlandı.

Maliye Bakanı geçenlerde, Afyon, Ağrı, Alpullu, Ankara, Bor, Burdur, Çarşamba, Çorum, Elazığ, Elbistan, Erciş, Ereğli, Erzincan, Erzurum, Eskişehir, Iğın, Kars, Kastamonu, Kırşehir, Malatya, Muş, Susurluk, Turhal, Uşak, Yozgat şeker fabrikalarının özelleştirileceğini açıkladı.

Kaçak şeker girişi daha da artacak. İnsan sağlığı üzerindeki etkileri bilinmeyen nişasta bazlı tatlandırıcıların pazar payı daha da yükseltilecek. Şeker pancarı üreticisinin sayısı iyice azalacak. Sendikalı işçinin yerini sendikasız işçi alacak.

Bu saldırı karşısında susan, Atatürk’ün mirasına ihanet eder.